

keus is al heel ruim bemeten. Maar de lezer moet zich wel realiseren dat Rooijakkers' uitgangspunten eveneens verlies meebrengen. Zijn invalshoek heeft te maken met de positie die hij kiest in een volkskundig debat. Hoewel er veel geschiedenis in zijn boek zit, is zijn benadering toch heel duidelijk volkskundig, etnologisch, antropologisch, of hoe men het noemen wil. Twee benaderingswijzen laat hij dan ook in de schaduw: die van de sociale differentiatie en die van het historisch proces. Rooijakkers' Brabantse samenleving kent wel ongelijke partners die met macht spelen, maar analyseert niet echt op ongelijkheid. De procesmatige behandeling is evenmin afwezig, integendeel, maar het gaat daarbij vooral om allerlei vormen van interpersoonlijke of groepsgewijze interactie, niet om metaprocessen waarbinnen die interacties zelf weer structurelementen zijn. Ondanks wat beginselverklaringen in tegenovergestelde richting behandelt Rooijakkers de geschiedenis in wezen horizontaal: alle jaren zijn gelijk. Dat komt omdat hij zijn problematiek niet in historische maar in antropologische termen definieert. Het gaat hem primair om het groepshandelen en zijn betekenis, om het mechanisme, niet om de drijfveer. Historische veranderingen zijn voor hem vooral een instrument om betekenis te achterhalen, in plaats van dat betekenisverandering hem op het spoor van metaprocessen zet. Wat beweegt echter een boerensamenleving tot verandering? Is ze soms structureel inert en moet de impuls van de interactie met 'het andere' komen: stedelijke cultuur, exogene elites, sociale ambities? De wat overbodige scherpte van Rooijakkers' uitval tegen Van den Eerenbeemts evolutionair en 'romantisch' moderniseringsconcept zal aan een binnen-Brabants conflict liggen. Zelf legt hij bij wijlen een wat romantisch waas van rituele authenticiteit en symbolische onbevangenheid over zijn boeren, dat ook wel een vraagteken verdient. Het zij hem vergeven. Zonder een minimum aan empathie geen cultuurgeschiedenis.

Willem Frijhoff

G. Rooijakkers, *Eer en schande. Volksgebruiken van het oude Brabant* (Nijmegen: SUN, 1995, 176 blz., f29,50, ISBN 90 6168 447 1).

In januari 1995 stond in een Brabantse regionale krant een klein bericht: 'De ingang van het gemeentehuis in Rosmalen is het afgelopen weekeinde besmeurd met koffiefilters, theezakjes, televisiegidsen en pepernoten. Dader(s) besmeurden de deur met uitwerpselen. Eind december 1993 is de ingang ook besmeurd'. Voor de moderne lezer zijn dit soort incidenten niet meteen te begrijpen. De directe aanleiding valt misschien nog wel te achterhalen. Aan parate kennis over de oorsprong en context van zo'n vorm van volksgericht ontbreekt het vaak. Zulke gebeurtenissen spreken echter wel tot de verbeelding.

Gerard Rooijakkers, onderzoeker aan het P. J. Meertens-instituut te Amsterdam en conservator van Museum 't Oude Slot, Centrum voor het Kempische volksleven in Veldhoven, probeert dit hiaat met dit boek, geschreven voor een breed publiek, voor een deel op te vullen. Het boek is dan ook een voortvloeisel uit een tiendelige radio-serie over Brabantse volksgebruiken die in 1995 werd uitgezonden door Omroep Brabant naar aanleiding van de eveneens bij de uitgeverij SUN in de reeks Memoria verschenen studie *Rituele repertoires. Volkscultuur in oostelijk Noord-Brabant, 1559-1853*. Het boek is zeer prikkelend geschreven en ook in zijn opzet geslaagd te noemen. Vooral als men na het lezen van elk hoofdstuk weer een samenhang kan ontdekken tussen hedendaagse gebruiken en vroegere volksgebruiken, vormt dit een grote aanzet dit boek tot het einde door te nemen. Toch is het leggen van een direct verband tussen spinningen ofwel labbayen (avonden, waarbij jonge mensen na een naaikransje bijeenkwamen) en de *houseparties* van tegenwoordig misschien wat ver gezocht. Dat past meer op de wervende achterflap van het boek, waar het dan ook te vinden is.

Oude volksgebruiken blijken in een nieuw jasje tegen de verdrukking in tot in de twintigste eeuw voort te bestaan. Tussen de regels door schetst de auteur dan ook de invloed van het civilisatieproces, vooral gesteund door katholieke en (enkele) protestantse geestelijken in de regio. Zij hebben zich met hand en tand verzet tegen wat zij respectievelijk zagen als bijgeloof of paapse gebruiken. De auteur heeft daarbij vooral geput uit herderlijke brieven en populaire godsdienstinstructies zoals 'De welmeynende BoereDogter' en 'De Boere-Theologie, oft den godvruchtigen kluyseenaar'. De rol van de seculiere overheid, die vaak het optreden van de geestelijken ondersteunde, blijft hierbij een beetje onderbelicht. Maar dit past misschien ook beter in het kader van het thema eer en schande, de hoofdtitel van dit boek.

Zo passeren na een inleiding over volksgerichten ofwel charivari's, het aangeven van een historisch kader voor het zeventiende-, achttiende- en negentiende-eeuwse Brabant, en een verhandeling over het 'Brabants eigene' in historisch perspectief, de volgende onderwerpen de revue: de spinningen en labbayen, het nachtlopen en venstervrijen, de meiboom planten, het kwanselbieren (het aanbieden van bier aan jongelui voor de inzegening van een huwelijk), het kraambezoek, de uitvaarten en zuipvaarten, de zondagsrust en het zondagspak, de kermis en het carnaval (met het gebruikelijke bekkesnijden en ganswerpen, ofwel het publiekelijk mishandelen van een dier), de schuttersgilden en de beweging tegen het traditioneel veel voorkomende vloeken en tieren.

Jammer dat men bij het behandelen van deze ojdwerpen verder maar weinig over werkelijk voorgevallen volksgerichten hoort. Een boom wordt geroofd bij een graaf, die te gierig is om uit zichzelf een meiboom af te staan, een schoolmeester en zijn gezin worden gemolesteerd, omdat hij de traditionele Sint-Thomasviering wilde afschaffen ... zo moeten er meer verhalen te vinden zijn. Een speurtocht in de gerechtelijke archieven uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw moet hierover een berg aan informatie kunnen geven. Het zou een verdieping vormen voor de inhoud van dit lezenswaardige boek.

Marc van Kuik

H. Buddingh', *Geschiedenis van Suriname* (Utrecht: Het Spectrum, 1995, 424 blz., f39,90, ISBN 90 274 3044 6).

Langzamerhand zijn er over de geschiedenis van Suriname bijna net zoveel overzichten als detailstudies verschenen. Het gevolg is, dat de meeste overzichten vrijwel steeds dezelfde onderwerpen behandelen. Eerst komen de Indianen aan bod, daarna de Europese penetratie in de regio, de verovering van Suriname op de Engelsen, de groei van de slavenhandel, de komst van de Aziatische contractarbeiders, de opkomst van de bauxiet, de arbeidsonlusten in de jaren dertig, de Amerikaanse presentie gedurende de Tweede Wereldoorlog en dan de dekolonisatie.

Dit stramien vormt ook de grondslag voor het boek van Hans Buddingh', redacteur economie van *NRC-Handelsblad*. Op het eerste gezicht lijkt dat weinig origineel, maar de auteur biedt toch iets nieuws door zijn overzicht op de meest recente literatuur te baseren. De hoofdstukken over slavernij, slavenhandel, marronage en emancipatie zijn goed geschreven, voorzien van pakkende citaten en geven een uitstekende samenvatting van de huidige stand van het onderzoek.

Met de geschiedenis van Suriname na de slavenemancipatie is het minder goed gesteld. Dat is het gevolg van het feit dat het aantal monografische studies over die periode relatief beperkt is. Zo blijft de vraag onbeantwoord waarom de ex-slaven niet en de Aziaten wél economische successen wisten te behalen. Ook legt detailliteratuur vaak een onevenredig grote nadruk op